

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний – то Циганське Слово...
Лекса Мануш

№ 9 (136)

СЕРЕДА,
30 СЕРПНЯ 2006 РОКУ

РОМАНІ Я

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВІК
РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВІЛЕ

ІДІОМ РОМАНІ Я

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

Усіх школярів та студентів вітаємо з початком
нового навчального року!

З Днем знань, шановні вчителі та учні!

Саворен школярен ай студентен драгостис англуне сітярде нейве бершеса!

Джанібнаске дівесеса, драгостис, ле учителен ай ле школярен!

На часі – прийняття важливих законів

Пре ададіве – тробуй те лен лаче законора

■ Численні міжнародні організації постійно проводять моніторинги з дотримання прав людини в Україні, в тому числі і прав національних меншин. Часті зміни уряду, негаразди в парламентському середовищі привели до того, що в Україні й досі не прийнятий ряд украй важливих законів, серед яких і закон про ліквідацію расової дискримінації.

Нарешті серед депутатів останнього скликання обрані ті, хто запропонував спільну роботу безпосередньо з ромськими організаціями.

Нещодавно „Романі Я“ отримала лист від депутата Верховної Ради, голови підкомітету з питань корінних народів та етнічних груп Комітету з питань прав людини, національних меншин та міжнародних відносин О.Б.Фельдмана, який просить повідомити, які закони щодо національних меншин, на наш погляд, необхідно прийняти в першу чергу. Ми підготували відповідь на лист Олександра Борисовича, в якому запропонували свої пропозиції стосовно підготовки майбутніх законів. Публікуємо його.

Народному депутату України
Фельдману О.Б.

Шановний
Олександр Борисовичу!

Щиро вітаємо Вас з обранням головою підкомітету з питань корінних народів, національних меншин та етнічних груп Комітету з питань прав людини, національних і міжнаціональних відносин, про що газета „Романі Я“ уже писала.

Дякуємо Вам, що співорізництво у сфері розвитку національних меншин, започатковане кілька років тому, продовжується й сьогодні не на вишуканому рівні.

Згідно з Вашим листом, подаємо свої пропозиції щодо вирішення актуальних проблем ромської громади України. На наш погляд, головною проблемою є прийняття галузевої програми розвитку ромської громади України і ліквідація дискримінації. 2006 року завершується робота Цільової галузевої програми соціально-духовного відродження ромів України на період до 2006 року,

яка була прийнята у 2003 році. На її реалізацію державою не було виділено жодних коштів, тому вона стала просто декларативним документом, який нагадує колишні документи радянського періоду.

Наразі всі європейські країни, які вийшли до Європейського Союзу, прийняли нову програму: „Ромське десятиріччя“ – на період 2005–2015 років. На найвищому рівні – на рівні прем'єр-міністрів, за фінансової підтримки і допомоги Світового Банку реконструкції і розвитку та Фонду Сороса запроваджено Програму підвищення життєвого рівня ромів і виведення їх на загальноєвропейський рівень. Ця Програма охоплює всі сторони життя ромської громади: освіту, соціальний захист, культуру, умови проживання, ліквідацію безробіття тощо.

Україна залишалася останньою, яка не вирішила проблем і без видовідного фінансування з боку міжнародних донорів. Оскільки ця робота потребує широкого заполучення ромських організацій

та науковців, наша організація – Асоціація „Чачіле“ готова взяти участь у розробці подібної Програми. Ця робота може зайняти кілька місяців.

Одним із першочергових завдань, які вимагають законодавчого врегулювання, є кодифікація ромської мови. Це питання надзвичайно актуальне у рамках ратифікації Орловських рекомендацій щодо мовних прав національних меншин; Лундських рекомендацій про ефективну участь національних меншин у суспільно-політичній житті; Гаазьких рекомендацій щодо прав національних меншин на освіті, Європейської Хартії регіональних мов або мов національних меншин та Рамкової конвенції національних меншин. До речі, під час ратифікації в Україні з Європейської Хартії регіональних мов або мов національних меншин, вивели ромську мову, хоча російську залишили. Проте саме ромська мова на сьогодні потребує найбільшого захисту.

Аладар Адам,
Евгенія Навроцька

У країну знань!

Схиляємо голови перед пам'яттю жертв

Бандярас амаре шейре
пало серіле мувленг'єро

Як відомо, 2 серпня Україна відзначала День ромського Голокосту. Редакція отримала чимало листів з цього приводу.

Проводжуємо друкувати щлисти-звернення.

Дорогі друзі!
Драге амала!

Сьогодні наша пам'ять повертається у минуле, і ми зі скорботою згадуємо тих, котрі пітерівці знищили у „циганську ніч“ у концтаборі Аушвіц-Биркенау (серпень 1944 року).

Відзначення дне Голокосту – це борг пам'яті, повага до безневинно загиблих у Другій світовій війні не лише наших співвітчизників, а й ромів інших країн Європи.

Трагедія стала в умовах жорстокості війни, але жодна війна не може виправдати невимовні страждання і загибель мирних людей. Неможливо вимиряти горе

загиблих у цифрах та відсотках, адже за ними – людське життя.

Ми розуміємо, що у нас – людей різних національностей – спільна доля, спільна відповідальність за сьогодніння і за майбутнє наших дітей. Ми разом повинні зробити все для збереження миру у світі та Україні, яка твердо стала на шлях демократичного розвитку й проголосила найвищою соціальною цінністю права і свободи людини, її недоторканності і безпеку.

Схиляємо голови перед пам'яттю наших співвітчизників, розділяємо скорботу з рідними і близькими тих, хто не повернувся додому, свідомо вивчаемо минуле, щоб не допустити повторення трагедії.

Віділ у справах національностей
облдержадміністрації,
Центр культур національних
меншин Закарпаття

РОМ-ПРЕС

**Світові лідери
привітали Україну
з Днем Незалежності**

На адресу Президента України Віктора Ющенка надійшли поздоровлення з нагоди 15-ї річниці Незалежності України. Як повідомляє прес-служба Президента України, глава держави отримав понад три сотні привітань від керівництва різних країн.

**Віктор Янукович
наказав підготуватися
до Дня знань**

Уряд повинен потурбуватися про підготовку до нового учебного року. Про це на засіданні Кабміну заявив прем'єр-міністр України Віктор Янукович.

"Слід звернути особливу увагу на підготовку учебних закладів. Залишилося дуже мало часу (до початку учебного року – Ред.)", – підкресив він.

Віктор Янукович, звертаючись до своїх підлеглих, попросив якісно провести роботу щодо перевірки підготовки до першого вересня.

**Військова політика
України
не зміниться**

Після призначення нового уряду змін у пріоритетах військової політики не буде. Як повідомили в Управлінні прес-служби Міністерства оборони України, таку думку висловив керівник українського оборонного відомства Анатолій Гриценко.

**Остаточно визначено збитки
від розливу нафти в Одесі**

Остаточно визначено збитки, завдані акваторії Чорного моря і узбережжю Одеси внаслідок розливу мазуту з борту контейнеровоза "Сма CGM Aegean" під ліберейським прапором. Сума становить 24 млн. 495 тис. 238 доларів.

**Віктор Ющенко зобов'язав
Кабмін побудувати меморіал
Жертвам Голодомору**

Президент України Віктор Ющенко зобов'язав Кабінет Міністрів України видати відповідні розпорядження до 75-х роковин трагедії – звести пам'ятник жертвам Голодомору. Про це він заявив, виступаючи з привітальним зверненням до нації з нагоди Дня Незалежності.

**На острові Зміїний створять
вільну економічну зону**

Питання створення вільної економічної зони на острові Зміїний вирішилося цього року. Про це повідомив міністр транспорту і зв'язку України Микола Рудьковський в Іллічівському морському торговому порту журналістам.

Кабмін потурбувався про дітей-сиріт

Кабінет Міністрів України на своєму засіданні ухвалив рішення збільшити на 2,5 млн. грн. субвенцію місцевим бюджетам на утримання дітей-сиріт. Про це повідомив журналістам віце-прем'єр-міністр України Дмитро Табачник.

Україну й Індію з'єднає "Міст дружби"

26 серпня в Києві в Міжнародному центрі культури і мистецтв відбудеться концерт "Міст дружби Індія-Україна 2006". Одним із організаторів концерту є президент "Індія клубу" Санджів Бхагат.

**Австрійська дівчина вісім років
проводила в ув'язненні**

Викрадена в Австрії понад вісім років тому дівчина втекла з ув'язнення і звернулася в поліцію, повідомили у федеральному кримінальному відомстві. Вісімнадцятирічна Наташа Кампуш була викрадена в околицях Відня в березні 1998 року.

**У Великобританії звільнений
підозрюваний у тероризмі**

У Великобританії випущений на свободу один з одинадцяти затриманих за підозрою в підготуванні терористичних актів на літаках, що відлітали з Лондона в Сполучені Штати.

**У латвійських школах заборонили
прогавати чіпси**

У школах Латвії з початку нового учебного року заборонено продавати шкільні для здорів'я дітей продукти. Таку пропозицію Міністерства охорони здоров'я країни склав уряд, повідомили в прес-службі Мінохорондорозв'я Латвії.

На Закарпатті зберуться "словобуди"

III Міжнародний фестиваль гумору "Карпатський словобуд" відбудеться 28 серпня в селі Баранинці Закарпатської області.

Фокус: Румунія

**Новий довідник
з організації
управління**

Організація "Романі кріс", яка працює в Бухарестському центрі етнічних ромів у відділі соціальної допомоги та вивчення, видає довідник "Організація управління". Цей довідник побачив світ завдяки проекту "Розвиток організаторської діяльності ромських товариств".

Проект передбачає навчання 20 молодих ромів з 18 округів навичкам створення організацій, написання проектів, пошуку фондів, які б фінансували їх, встановлення зв'язків з іншими громадськими організаціями.

Цей проект профінансований Європейським Союзом (Програма "Фаре-2003" – "Консолідація громадського суспільства в Румунії").

**Розробляється
стратегія з вивчення
Голодосту**

Колишній директор Центру вивчення Голодосту і Меморіального центру Голодосту м. Городоць (Канада) Пенінга Зільберман допомагав науковцям і викладачам вузів та середніх навчальних закладів Румунії розробити стратегію з вивчення Голодосту в країні. Цю стратегію обнародують 9 жовтня ц.р. – у день, який називається Днем пам'яті жертв Голодосту в Румунії.

Саме 9 жовтня 1941 року почалося масове висилення євреїв та ромів у концентраційні табори та гетто, розташовані в Буковині, Бессарабії та Трансістирії.

ГАЗЕТА ВИСТУПИЛА. ЩО ЗРОБЛЕНО?

Прийняті рішення про надання житла

Керде ліл те ден кгер

„Шеф-редактору газети „Романі Яр“ А.Є.Адаму

Розглянувши Ваш лист за № 30 від 3.07.2006 року, виконавчий комітет Переслава-Хмельницької міської ради повідомляє, що громадською комісією з житлових питань розглянуто заяву Галини Миколаївни Воловаги про надання її житла та на засіданні виконавчого комітету міської ради прийняті рішення про відселення Г.М.Воловаги з аварійного будинку по вул.Гаярінсь-

■ Кілька разів наша газета писала про те, що мешканка м. Переслава-Хмельницького Київської області Галина Миколаївна Воловага живе в аварійному будинку і має вкрай незадовільні житлові умови. Редакція надіслала листа меру міста І.П.Якименку з проханням розібратися з допомоги жінці.

Нещодавно до редакції надійшов лист від міського голови м. Переслава-Хмельницького.

Публікуємо його.

ка, 30 і надання її житла по вул. Покровська, 49, кв.79, з житловою площею 15,4 кв.м. (Рішення виконкому Переслава-Хмель-

ницької міської ради № 377-07 від 27.07.2006 року).

Міський голова І.П.Якименко

Комітет ООН з расизму слухав свідчення про утиск ромів в Україні

■ Женева, Будапешт, 11 серпня 2006 р. Європейський Центр з прав ромів (ERRC) повідомив Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації (CERD) про серйозність ситуації, пов'язаної з правами ромів в Україні. ООН вирішила розглянути відповідність України міжнародному праву, яке забороняє расову дискримінацію.

ERRC подав на розгляд деталізовану документацію про ситуацію з ромами в Україні, щоб допомогти Комітету в цій перевірці. Заява ERRC звертає увагу на кількість проблем у законодавстві, політиці й практиці, поданіся рекомендації.

Постраждалий після чергового рейду «обробітку циган».

Україну слухали в Комітет ООН у 2001 р. Занепокоєння, виявлене CERD після слухань щодо умов життя ромів в Україні, було прогнороване, поліпшення ситуації за п'ять років не сталося.

Відповідно до офіційного докладу, представленого Комітету CERD урядом України, «расова дискримінація у всіх її формах ліквідована в Україні, і рівністю кожної людини перед законом гарантована без подлу на раси, колір шкіри, національні або етнічні належності». Держава звинувачує самих ромів за їхній низький стандарт життєвого рівня, а також за відсутність можливостей для економічного або соціального просування, з чим стикається багато хто в Україні. «У багатьох випадках, — стверджується в урядовій доповіді, — ми стикаємося з волаючими фактами недотримання ромами основних правил поведінки, а також з порушенням законів громадського порядку... Люди не знають своїх прав і, що це дивне, навіть не намагаються про них довідатися!». Уряд також повідомив Комітету CERD, що роми-батьки «не намагаються дати своїм дітям освіту, навіть почтакову!». Урядові чиновники України стверджують, що «обви-

нування, які стосуються обмеження ромів у їхніх цивільних правах, практично нічим не обґрунтовані».

Письмовий коментар ERRC, представлений Комітету ООН з ліквідації расової дискримінації для слухань, має свою метою протистояти перекручені думки, викладений у доповіді українського уряду. Матеріал, представлений ERRC, містить у собі доказ про расову дискримінацію ромів у різних сферах громадського життя в Україні. Зазвичай це стосується порушень, які змушують страждати багатьох з вини влади і/або інших неромських сусідів, а також через систематичну відсутність доступу до соціального обслуговування, трудової зайнятості та освіти і толерантності до мови ворожечні в ЗМІ.

Відсутність всебічного антидискримінаційного закону в Україні робить фактично неможливим для жертв дискримінації використовувати закон, аби захистити справедливість.

Коментар ERRC представляє докладний опис конкретних порушень, таких як:

✓ кількаразові затримання, мотивовані расовою належністю, які супроводжуються взяттям відбитків пальців і масовим введенням у бази даних, що часто

відбувається серед ночі. При цьому забирають великі групи ромів у визначені областях без конкретного обвинувачення в злочинах;

✓ смерть членів родини Юрія Федорченка внаслідок підпалу в 2002 р., зробленого, очевидно, офіцерами міліції через відмову дати хабар; нездатність української влади забезпечити правосуддя в цьому й в інших країнів випадках насильства й образу;

✓ нав'язана п. Євгеній Куценко, яка мешкає в місті Кременчук, довгострокова бездомність, так само, як і багатьом іншим ромам України;

✓ расова сегрегація ромських дітей у середній школі села Нерубайське Одеської області та інше наявніння в окремому будин-

ку з прізвиськами і з менш підготовленими вчителями, ніж у неромських школярів;

✓ систематична відсутність особистих документів у ромів України, що перешкоджає додатку до ряду фундаментальних прав людей, які включають такі основні права, як право голосування на виборах.

ERRC закликає Комітет CERD вжити всі можливі заходи, аби змінити такий стан.

ERRC документує ситуацію з правами українських ромів з 1996 року і здійснює свою постійну присутність в Україні з 2004 року. Дії ERRC в Україні підтримуються Європейським Комітєю.

Повний текст письмового коментару ERRC, представленого Комітету ООН, доступний на:

<http://www.ohchr.org/english/bodies/cerd/docs/ngos/ERRC.doc>

Доповідь уряду України Комітету ООН з ліквідації расової дискримінації доступний на:

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G06/419/96/PDF/G0641996.pdf>

Для подальшої інформації можна контактувати з пані Земфірою Кондур:

E-mail: zola.kondur@errc.org; ssidd@skif.com.ua;

Tel: +380973395974,

+380672497119.

Група ромів, у яких під час «обробітки» 20 січня 2005 року насильно знімали відбитки пальців та фотографували.

до нового навчального року

Першого вересня у Марини Золотарьової почнеться нове життя

Англінго септембр
ке Марина Золотарьова
кездя песь нейво трайо

Марина Золотарьова зі своїм батьком Василем Івановичем.

■ Ця тендітна дівчина з виразними очима з міста Конотопа Сумської області дуже вразила мене, коли сказала, що хоче бути схожою на мене: стати адвокатом і керувати автомашиною.

А познайомилася з нею 30 липня, коли в усіх училищах закладах уже майже були закінчені вступні іспити.

Родич дівчини з м. Ніжина Андрій Гляденко сквильовано доводив мені, що в Марині є та „ніточка“, яка веде людину до досягнення мети. І потрібно її підбадьорити й допомогти.

Mимовіль пригадається моє дитинство. Пірізд із пітерифером до міста надто сором'язливої дівчині з косичками, здача документів до юридичного технікуму і розмова з директором старшої сестри та її чоловіка.

Заряд, коли я в змозі допомогти вже іншим, з великою повагою та широкістю дякую цим людям — старші сестри, а також другій моїй мамі Катерині Миколаївні та її чоловікові Миколі Олександровичу Матусевичам. Неважажучи на всі перипеті життя, ця вдачність житиме в мені завжди.

На мій подив, атестат у нашої абітурієнтки був лише про закінчення дев'яти класів, а оцінки — задовільно. Особливо радитися не було з ким, будь досить, у якого зустрінілася дівчина, був надто заклопотаний металобрухтом, тому ми вдвох вирішили "обдурити" час.

Подали документи до кооперативного технікуму з наміром через напруженій рік, отримавши повну середню освіту, зробивши спробу вступити до юридичного інституту, а в разі невдачі — отримати спеціальність товариства і знову спробувати поступати на юридичний.

Як колись і мої рідні, я домовлялася про прийом документів (були не всі зібрані), просила директора піти дівчині назустріч.

Через годину Марина вже писала диктант.

Сквильованій батько прихав з Сумської області; коли дівчина вже відличувала після складеного экзамена, і йому залишилося тільки погодитися з вчинком доньки.

Першого вересня у Марини Золотарьової почнеться нове життя.

Успіхів тобі, Маринко, і удачі в досягненні своєї мети!

Марія Іванова,
адвокат,
м. Чернігів

ОГОЛОШЕННЯ

У зв'язку з ліквідацією Закарпатського обласного відділення УНФ „Взаєморозуміння і примирення“ (м. Ужгород, пл. Ш. Петефі, 14/8), повідомляємо про те, що жертви націонал-соціалістських переслідувань у роки Другої світової

війни та жертви Голокосту можуть звертатися для вирішення питань, які їх цікавлять, до Українського Національного Фонду „Взаєморозуміння і примирення“ (м. Київ, вул. Фрунзе, 15, 04080). Тел.: 462-50-11, 462-50-10.

ВІСТІ З ОРГАНІЗАЦІЙ

Представник ERRC попрацював на славу разом із „Ватрою”

Майкл Лич, Артур Мусієнко, мер м. Новомосковська
Віктор Литвищенко і Константин Мусієнко.

Наприкінці липня Дніпропетровську область відвідав представник Європейського Центру з захисту прав ромів Майкл Лич.

Ця освічена молода людина зустрілася з мером міста Новомосковська Віктором Івановичем Литвищеником. У бесіді йшлося про життя ромів у цьому затишному містечку, яке за рівнем цивілізації та порядком на квітучих вулицях може слугувати прикладом не тільки багатьом містам України, а й Європи. Віктор Іванович пообіцяв сприяти діяльності таких організацій, як „Ватра”, і зауважив, що йому дуже присміні дізнатися, що центр розвитку ромської культури і правозахисний обласний центр ромів розташовані саме в м. Новомосковську, де мешкає більша частина цієї громади Дніпропетровської області. Також обговорювалися перспективи спільних проектів, які можна проводити в найближчому майбутньому за-

підтримки держави й участі ГО „Ватра”. За словами Майкла Лича, ця бесіда була найілінішою з усіх під час його перебування на Дніпропетровщині.

Представник ERRC також зустрівся з директорами школ, завівся до ромуської родини, де цікавився що потрібно для того, аби полегшити життя ромів і захистити їхні права? Відповідали по-різному.

З свого боку, місцеві працівники центру „Ватра”, вважаємо, що корінь залежує у неосвіченості ромів. Як правило, їхні родини багатодітні. Маленьких школярів необхідно одягти й взуті, і не гірше за інших; придбати їм підручники, ціни на які коливаються від 5 гривень (для початкових класів) до 15 (у старших класах). На ремонт школи також потрібно давати гроші, а де їх зути? Тому навіть середню освіту одержують одиниці ромів, що можна говорити про вищу?

Який же вихід із цієї ситуації? На нашу думку, необхідно пропести перепис багатодітних ма-

лозабезпечених родин і надавати їм адресну матеріальну допомогу, але не грошима, а речами й підручниками — за умови, що їхні діти відвідуватимуть школу, а для цього зобов'язати ці сім'ї щорічно здавати довідки зі шкіл. Так можна проkontролювати кожну дитину. Й у випадку залишення навчального закладу таку допомогу припинити.

Потрібно також ставити на облік особливо обдарованих дітей і підтримувати їх матеріально, а також сприяти їм у здобутті вищої освіти. Прикладом цього може слугувати один із молодих засновників організації „Ватра” — Володимир Геннадійович Гудименко, який у 2005 році, за підтримки ERRC, закінчив магістратуру Юридичної академії МВС України в Дніпропетровську й одержав кваліфікацію „магістр права” за фахом „Правознавство”.

Є в Новомосковську стипендія мера міста, її отримують діти украйнців і росіян, добре було б, щоб виплачували і наїбордованішим дітям ромів... Адже Європейський центр зі захисту прав ромів зміг оплатити навчання деяких обдарованих ромуських дітей у наших українських вузах.

На наш погляд, ромуські родини живуть відокремлено, кожна виживає по поєднані. Звертаються один до одного тільки у разі крайньої необхідності, а чому б і романі не бути такими дружинами і організаціями, як представники інших національних меншин?

Чому б не привітися уважніше, як послідовно і цілеспрямовано ці громади домагаються від влади виділення під забудову земельних ділянок, проводять мітинги, збо-

ри, пікетують, звертаються в різні інстанції, домагаються, щоб їхні представники були делеговані в різні ради, аж до Верховної. Чому в нас немає такого?

Тому, що не дружні ми, а по-одинок будь-кого легко скривити. Потрібно згуртуватися навколо ідеї не просто виживання, а підвищення рівня освіченості та культури. Така можливість є, було б бажання! Тим більше, що Європейський центр нам у цьому допомагає чим може.

Ще Майкл Лич цікавився становом кримінальної справи, яку веде Дніпрордіжинська міська прокуратура стосовно молодого рома С.С.Чеботаря, прочитавши про нього в нашій газеті „Романі Яг“. Він зустрівся зі слідчим, який веде справу Чеботаря, його адвокатом, батьками І, як нам здається, повірив у те, що ромський хлопець без вини винуватий, і злонин, який йому інкримується, він не винував, а свої показання на початку слідства давав під тиском співкамерників, які, у свою чергу, тиснули на нього на прохання органів міліції. Нагадаємо, було проведено три медичні огляди затриманого Чеботаря, щоб засвідчити факт одержання ним побоїв у камері і до його затримання. Адже тільки неосвічена, наївна людина може повірити, що після зідання у вбивства двох його відпустить. А.С.Чеботар після побоїв під катуваннями, і, не вміючи читати, підписав все, що йому запропонували підписати.

Інформуємо читачів, що Сергій Чеботаря, на наша настільки пропання й після скарг батька, перевели в іншу камеру. Хлопця вже не принижують і не б'ють.

До того ж уже й не обвинувачують у згвалтуванні дівчини, а це хоч і невелика, але перемога добра й правди.

Наразі справа направлена в Дніпрордіжинський міський суд. Будемо сподіватися на справедливий і безстронний її розгляд. Проте в наші так званій „правовій“ за Конституцією, а не на ділі, державі дуже важко домогтися цієї самої справедливості, коли працівники міліції, прокуратури і суду заодно, протистоять цій налагодженню машині дуже важко. Незважаючи на це, будемо стояти до кінця, звертатися аж до Європейського суду з прав людини. Справедливість є, тільки за неї потрібно боротися.

Під час перебування в Новомосковську представника Європейського Центру зі захисту прав міста Майкла Лича, роми міста зверталися до нього особисто з різними своїми проблемами. Одна з них — вивчити їхні житлові умови, щоб у подальшому порушити питання про їх пошкодження. З цього приводу звернулися, наприклад, Л.Калашенко, В.Ніколаєнко, М.Ісаєва, Л.Кока, А.Чукаленко, Г.Тищенко, П.Мірошниченко та інші. Обстеження житлових умов цих людей було проведено разом з головою ГО „Ватра“ А.Мусієнком та заступником голови цієї громадської організації К.Мусієнком. Складено відповідні акти з метою підготувати необхідні матеріали і направити їх у місцеві органи влади з проханням поліпшити умови проживання шляхом оплати проведення найнеобхідніших ремонтних робіт.

Волонтер Майкл Лич провів велику роботу в Дніпропетровській області, за що йому цирка подіка як від громадської організації „Ватра“, так і від усіх ромів області.

Дніпропетровська обласна громадська організація „Ватра“

НАШІ ГОСТИ

Викладач Колумбійського та Фордгемського університетів – у „Романі Яг“

■ Днями у редакцію газети „Романі Яг“ завітала колишня стажерка, а нині доктор філософії, викладач Колумбійського і Фордгемського університетів м. Нью-Йорка Адріяна Гельбір.

— Пані Адріяно, як склалася ваша доля після закінчення стажування?

— 2003 року я повернулася додому, в США, аби завершити навчання, а також розпочати роботу над дисертацією про ромську музику як політичне джерело в русі за права ромів в Україні. Хочу відзначити, що це була перша фундаментальна праця англійською мовою, присвячена ромській музичній проблематиці та ромському музичному мистецтву в Україні. Часто виступала на цю тему на міжнародних конференціях у Будапешті, Відні, Берліні, Києві, Атланті та Маямі. Налагодила контакти з ромськими музикантами у Нью-Йорку. Це — представники різних етнічних груп і музичних напрямів — балканських, румунських, угорських, російських та інших. Длілася з ними своїми враженнями, музичними записами, які відтворила в Україні, в тому числі й в Ужгороді. Водночас є написанням дисертації стала викладати у Ко-

лумбійському університеті курси історії західної класичної музики й музичного фольклору України, Росії і Білорусі. У травні 2005 року захистила дисертацію на тему: „Заграй мені, цигане старий: музика як політичний вплив на ромський рух в Україні“. Моя дисертація — це особисте осмислення ромської музики і об'єктивне — не світосприйняття ромських проблем.

— Як проходив захист вашої дисертації?

— Захист проходив у вигляді розповіді, які тривали два години. Ця тема розроблялася вперше серед етномузикологів і антропологів США, тому в мене не було наукового керівника, який би допоміг краще орієнтуватися в проблемі. На захист були приєднані п'ять професорів, які почергово запитали містики моєї дисертації, конкретні питання з моєї дисертації, на які я мала дати грунтовні відповіді. Найвідоміший з них — професор історії д-р Марк фон Гаген, який наразі працює заві-

дувачем кафедрою українознавства в Колумбійському університеті (США).

— Яке запитання було най-несподіванішим?

— Професор Колумбійського університету д-р Анна-Марія Очова запитала мене, як я могла, будучи американкою українського походження, а не етнічною ромкою, об'єктивно висвітлити проблеми ромської спільноти. Я пояснила, що коли проходила стажування в Україні, то проживала в ромському таборі, в ромській сім'ї. Тому могла засудини побачити проблеми ромів — я жінка, так і чоловіків та дітей. Під час написання дисертації, мусила кожне слово виправити, підходити до обробки матеріалу з великою відповідальністю. Найважливішим було дати широку та об'єктивну інформацію про ромів, щоб хоча б морально (оскільки не можу фінансово) допомогти цим людям.

Дисертація була написана, захищена і вийшла окремим виданням у США англійською мовою. Е вона і в мережі Інтернет. Наступний етап роботи — підготовка і видання розширеної праці, яка базуватиметься на моїй дисертації, але набагато грунтовні-

шо. В ній буде включено додатковий матеріал про історію, життя, побут, звички, культуру ромів. Кошти на все це вже вищукані.

Крім етномузикології, наразі я займаюся дослідженням політичних аспектів участі ромської спільноти України в політичному житті. До речі, незадовільно у Вінниці на виборах у Вінниці вийде книга „Розвиток демократії в Україні“, в якій один з розділів буде моя стаття „Роми і ромські неурядові організації на шляху до європейської інтеграції“.

— З якою метою ви тепер ребуваєте в Європі?

— У кінці серпня в Болгарії проходить міжнародна конференція „Музика національних меншин“, на якій я виступлю з доповіддю про вплив міграції на музичну творчість в Україні. Дорогою до Болгарії зупинилася у своєї родині у Львові. Проте не могла

оминути й Ужгород, де почерпнула багато матеріалів для своєї дисертації. До того ж тут маю багато друзів, які мені допомагали.

Перед цим Закарпаття я відвідала під час Помаранчевої революції як іноземний спостерігач на виборах і була свідком усіх подій. Хотіла би, щоб люди в Україні, нарешті, почали жити нормально, спокійно і почували себе рівноправними народом, а також, щоб ваша держава вступила в Європейський Союз.

Хоч моя подальша робота буде присвячена різним проблемам меншин України, та надалі співпрацювати з товариством „Романі Яг“ є однією з метами редакцією газети, яка мені підіндо цю цілою.

Інтерв'ю взяли
Евгенія Навроцька,
Валентина Опаленик

ГАЗЕТА ВИСТУПИЛА. НАМ ВІДПОВІДАЮТЬ
Усе – „на законних підставах...”
Саворо – „пре чачутне бувтє...”

У „Романі Я”, № 5 від 28 червня ц.р., був опублікований відкритий лист голови Золотоніської рімської організації „Аме Рома”, відомого рімського письменника Володимира Бамбули до міністра внутрішніх справ України Ю.Луценка. В ньому йшлося про упереджене ставлення працівників міліції до нього та інших рімів, а також про порушення законних прав, честі та гідності всього рімського народу.

Нешодівно редакція отримала відповідь на виступ газети від заступника міністра внутрішніх справ України В.Г.Беренського. У відповіді повідомляється, що факти, викладені у відкритому листі, були перевірені за розпорядженням керівництва МВС України... працівниками УМВС України в Черкаській області. Тобто тими людьми, під чим „мудрим керівництвом” був проведений обшук у Володимира Миколайовича та інших звичайно ж, „обшукі в домоволодінні громадини В.М.Бамбули та інших рімів проводилися на законних підставах, за постановами суду...” Звичайно ж, „конфліктних ситуацій

не виникало, заходи фізичного впливу (!) не застосовувалися...” Чесь мундира, як зазди, збережена, добра міна при поганій грі зберігається... Чергова відписка, яку завершує трафаретний висновок: „За результатами перевірок порушень кримінального процесуального законодавства, прав, честі та гідності громадянині В.М.Бамбули та всього рімського народу не виявлено”. Фраза, до болю знайома ще з радянських часів...

У листі заступника міністра внутрішніх справ України також спростовується твердження автора відкритого листа про те, що „за останні 100 років представниками рімської національності не скено тяжких злочинів”. Скоювалися, стверджує пан Беренський, тяжкі злочини особами різних національностей, в тому числі й рімської. Проте ніяких фактів він не повідомляє, дат, прізвищ, вироків тощо – не називає. Слава Богу, наші люди вже давно перестали вірити комусь на слово, нехай це буде наявність і заступник міністра...

Правозахисний центр „Романі Я”

ПРАВОЗАХИСНИЙ ЦЕНТР ПОВІДОМЛЯЄ

Дискримінація на побутовому рівні

Як повідомляють наши моніторингові, які працюють при Харківському національному культурному товаристві „Ромен”, в області продовжується дискримінація рімів на побутовому рівні.

Дійсно, Конституція України гарантує рівні права всім, незалежно від національності, кольору шкіри та віросповідання. Проте факти, які ми отримали від учасників проекту „Захист прав рімів в Україні та забезпечення доступу до правосуддя”, говорять про інше.

Так, наприклад, Юрій Золотаренков відмовився в отриманні купонів у магазині „Мій дім”, що в мікрорайоні Холодна гора, тільки тому, що він – рім.

На ринку „Барабашова” Земфіру Оглі особи, які займаються наперстковим „бізнесом”, прогнали з місця біля метро, де вона торгувала. Коли вона звернулася до міліціонера О.В.Гончарова по допомозу, він сказав, що „ромці місце де-небудь інде, біля негрів”.

Дивно було чути це від представника виконавчої влади, який отримує зарплату, що складається із податків цієї жінки як приватного підприємця, до того ж висказане у такій brutalній формі.

Дискримінація з боку тієї ж виконавчої влади – на цей раз в особі працівників ЖРЕРУ, відчужла на собі й Ляля Гелієву, яка проживає в районі „Москалівка”. Коли вона спробувала в цій конторі викликати сантехніка, він відмовився, мотивуючи тем, що „спочатку зробить ремонт у росіян, а потім уже приде до рімів – вам до цього не зважати”.

Свою часу наша газета писала про жахливий випадок, коли хвору жінку провідник висадив уночі з поїзда тільки через те, що вона рімка. Редакція написала листа міністру транспорту України, на який отримала від-

повідь, що стаття була розглянута і вживі відповідні заходи, щоб тає більше не повторилося.

А ось – новий випадок. Лелю Баглаєнко висадили з поїзда разом із трьома внуками, мотивуючи це тим, що від рімських дітей багато шуму, сміття, „вони заважають іншим людям відпочивати, і взагалі від рімів одні непримінності”.

Невже у цього провідника не залишилося нічого людського, що він міг висадити з поїзда дітей?

Останнім часом на Харківщині відзначається різке збільшення кількості випадків дискримінації рімів на побутовому рівні.

15 серпня у Харкові шофер „маршрутки” № 27 висадив Валентину Ракитянську разом з її дітьми, мотивуючи, що пасажири, які вже перевібрали в цій „маршрутці”, відмовлюються їхати з ромкою.

Велику роль у розпалюванні національної ворожині, яка вилівається в дискримінацію на побутовому рівні, створюють записи масової інформації, зокрема телебачення. Так, канал ТРК „Новини” кілька разів показував сюжет про рімів Іркутської області, які торгують наркотиками, але під прикриттям міліціонерів. У сюжеті наголошувалося про те, які „погані чигани”, а не про зловживання правоохоронців своїми обов’язками.

Підгригає це почуття іноді і канал СТБ, який подає негативну інформацію про рімів-ворожок. На всі ці факти дискримінаційного характеру Харківський правозахисний центр реагує адекватно: подається заява у відповідні структури, позови до суду з захисту прав честі та гідності рімів, адже вони є такими ж громадянами України, як і інші.

Правозахисний центр „Романі Я”

Роздуми після міліцейського обшуку

Гіндипе пала міліцейсько родипе

■ Після того, як у моєму домі та на подвір’ї міліцією було проведено обшук, минуло понад два місяці. Наступного дня скаргу на дії черкаської міліції стосовно рімів було написано від нашої організації Геннадію Удовенку, голові Ради етнонаціональної політики при Президентові України. Пізніше, на конференції у Харкові, лідери рімських організацій поставили свої підписи під листом-скарго на упереджене ставлення міліції до рімів та їхнього лідера в м. Золотоноша. Бо разом з обшуком у моєму домі у рімів також було проведено ще три обшуки.

Перед початком обшуку я попередив міліціонерів, що працюють в Європейському Центрі й що кожне слово і дії міліції будуть оскаржені на найвищому рівні. Я сам попросив понятія придивитися за міліцією, щоб нічого не підкінули. Оскільки міліціонерів було близько 15 осіб, то попросив усіх зайти в покинуті дім і вийти за хвіртку, бо за всіма простижами не було можливості. Двоє, які робили обшук, залишилися в будинку, дівчина почала відчуття і я з дружиною наглядали за їхніми діями. Обшук пройшов без ексесів та скандалів. Але в інших рімів під час проведення подібної акції міліціонери висловлювалися нецензурно, штовхали жінок, бо подарі дівчині осель хвилювалися, щоб їм нічого не підкінули, не давали міліції ходити по кімнатах і робити, що хочуть. Міліціонери навіть виламали двері в одному з будинків. Діти ховалися під ліжками і плакали...

Що ж нам робити, рімі? Як нам жити на світі? Ці питання обліпили мене, мов бджоли вулік. Якщо в мене проводять обшук уже втрете (два – при режимі Кучми), то я ще себе можу якось захищати, бо трохи грамотніший за інших. А що ж робити тим рімом, які неграмотні? Йти до мене за допомогою? Так мене ж самого обшуковують! Йти до міліції – скажітися на дії міліції? Абсурд!

Ах рімо, рімо! Може, було б краще нам у цей світ не приходити, не народжуватися? Та хіба ми винні, що народилися рімами. Якби то було в нашій силі прийти в цей світ людині іншої національності, наприклад, підлітком, французом, японцем! Та нічого не відіш, треба дякувати Богові, що на Землі поселив нас людьми, а не якимиś мурзами, тваринами, плязунами.

Життя летить швидко. Ми всі тут у гостях: поєднано, місія живемо якийсь час і передємо у потойбічне життя – у вічність. Та які хоча б після моєї смерті упереджене ставлення до рімів за етнічною ознакою зникло, то я став би

на коліна перед Богом і подякував йому, вклонився безліч разів. Якщо у нації немає Батьківщини – то це сирітська нація. Батьківщина – це і батько, і маті баб'я й хтось ще вищий. На жаль, ми, мабуть, єдина нація, яка не має своєї Батьківщини. Отже, рімо – не рідні діти світу. Так я і називав свою другу книгу.

Все своє життя намагався прожити чесно, вгодити Богу, дружити з усіма людьми – і рімами, і неромами. Відслухувався в армії – повернувшись з багатьма подяками. Пропрацював на різних роботах – майже тридцять років стажу – без жодної догани. Жодного нестачі ні на коліпку, хоч проробив у тортіві багато років, проходив через руки десятками тисяч. І своїх дітей виростив віруючими, чесними.

А моя робота із захисту прав рімів, напевно, комусь не до вподоби, комусь не віриться, що рімо можуть бути чесними. Скажу, що без міліції життя неможливе, і, в першу чергу, наше, рімо. Уся наша надія на захисті від беззаконня – у корінного населення – то це небо і земля. Ріми порушено роблять менше у десятки разів. Але завжди складається так, що вони винні у всіх правопорушеннях. Я в армії. Один „салага“ щось не так зробив, пішов, наприклад, у „самоволку“, то всі п’ятдесят „салаг“ не сплять у казармі, стоять у шерензі, поки приайде відсутній. Хоча „старослужач“ всі хроплять.

А тепер почитайте відповідь з Департаменту внутрішньої безпеки по Черкаській області, куди міністр внутрішніх справ переслав мою скаргу, ту, щя надіслав Президенту України.

Виходить, що суддя винна у незаконному обшуку в моєму домі й таких самих діях міліції в інших рімів, бо вона підписалася під ордером на обшук. Але ж її п’ятдесяти списки людей, яких „потребно обшукати“, самі міліціонери! Не могла сама суддя-жінка, яка мене в очі не бачила, послати до мене працівників міліції з обшуком!

Про упереджене ставлення до рімів як до етнічної меншини з боку міліції підтвердив і наголосив на цьому у своєму листі-відповіді голова Ради етнонаціональних питань Геннадій Удовенко.

Володимир Бамбула

ERCC повідомляє

За дискримінаційні виступи покарано

На початку серпня суд міста Софії (Болгарія) призначив постанову, в якій засуджені діл Волея Сидерова, депутата парламенту і лідера політичної партії „Напад“. Суд виніс рішення, що публічні виступи В. Сидерова спрямовані проти ромів, євреїв, турків, гомосексуалістів і взагалі проти усіх неболгарів. У його декларації проголошується, що тільки болгари мають право бути обраними у парламент і що тільки такі депутати можуть захищати інтереси Болгарії. Суд засудив подібні виступи В. Сидерова і запропонував стимуватися від подібних висловлювань у майбутньому.

Рішення суду базувалося на нещодавно прийнятому в Болгарії „Закону боротьби з дискримінацією“. Свого часу проект цього закону був внесений на розгляд болгарським Гельзинським комітетом, членами „Коаліції проти ненависті“ і підтриманий європейським Центром з захисту прав ромів. У коаліції

входили 68 громадських організацій, відомі політичні діячі (академіки, актори, театральні директори, журналісти, вчені), члени колишнього Конституційного і Страсбурзького судів.

Судді розподілили загальну справу проти В. Сидерова на вісім окремих частин, щоб кожна частина окремо розглядалася в суді.

Валентин Сидеров є лідером парламентської націоналістичної коаліції „Напад“ і автором численних антисемітських і антиромських публічних виступів, які часто викосяють у ефір на національному телебаченні. Він відкрив проводить передвиборну кампанію проти релігійних й етнічних меншин, особливо „жавово“ і впроваджується у червні 2005 року. Очолювана Сидеровим коаліція отримали на парламентських виборах 8,14% голосів і є четвертою партією за кількістю голосів у парламенті.

Лист стурбованості

Директор Європейського Центру з захисту прав ромів – міжнародної громадської правової організації, яка контролює ситуацію з дотриманням прав і безпеки юридичного захисту ромів у судах – Дмітріна Петрова, 7 серпня цр. надіслала лист стурбованості

властності меру міста Ельбасана (Албанія) п. Ардану Терку. У листі висловлюється занепокоєння з приводу виселення 109 ромів (21 родина) з помешкань, які вони займали з 1991 року. Це виселення здійснено за рішенням місцевих органів влади. 21 липня іхні будинки місцеві будівельні компанії розвалили, залишаючи людей, у тому числі вагітних жінок, а також дітей, бездомними. Мешканців цих приміщень не дозволялося забрати особисті речі, меблі й усе інше.

Занепокоєння висловлюється, що цим ромам не надали жодного помешкання, альтернативного тим, у яких вони проживали.

Занепокоєння з приводу мови ворожнечі

ERRC надіслав лист редакторів російської щоденної газети „Вечірній Новосибірськ“ Ніколаю Зайкову, висловлюючи занепокоєння з приводу мови ворожнечі й ненависті до ромів у її матеріалах. Газета постійно ідентифікує ромів зі злочинністю, тортуючи наркотиками і таким іншим; часто цитує посадових осіб, які роблять необґрунтовані коментарі щодо ромів.

ERRC просить утриматися від мови ворожнечі у публікаціях, які провокують антиромські виступи.

НАМ ПИШУТЬ У Росії продовжуються антиромські виступи

Анде Русія чи пре ачгадьон антиромане бувтя

■ Як відомо, в Росії різко погіршилася ситуація з ромами, на що ми неодноразово звертали увагу. Ці факти підтверджуються листом голови ромської організації в м. Вуглеродії Донецької області Володимира Ніколаєнка, який нещодавно побував у Росії і спостерігає за брутальним поводженням деяких мешканців Московської області. Наводимо один із випадків, наведених у листі.

Нещодавно одна з жительок міста Балашіха, що під Москвою, накинулася на шестирічну ромську дівчинку і почала її обзываючи та проганяти за те, що вона прийшла грatisя з неромами у

сусідній дівр. Коли дівчинка поскаржилася бабусі, а та стала з'ясовувати все з жінками, вони замість того, щоб порозумітися, накинулися на стару ромку і почали її бити. Крім цього, вимагали, щоб ромська сім'я покинула своє місце проживання. Ім не подобається, мовляв, жити по сусіству разом з цією сім'єю. Ромка, у якої внаслідок побиття був струс мозку, вийшовши з лікарні, звернулася у міліцію, однак там її запропонували звернутися в суд. А відповіді її так через те, що російські жінки зібрали підписи від багатьох мешканців цього мікрорайону і скажалися, що „циганка прийшла до них і вчинила розбій“. Вночі у будинку, де мешкає ромська сім'я, заплямували багном усі вікна й двері, а на стіні зробили напис: „Циганські свині, геть із російської землі!“

Ось так у Росії розпалюються ворожнечі через національне походження. А роми мають такі права, як і всі інші національності, яких там понад 130.

Нашу газету читають

Амарі газета гінавен

До „Романі Яї“ надходять листи від читачів різних категорій, навіть із місць позбавлення волі. Як пишуть наші читачі, „Романі Яї“ допомагає їм зрозуміти свою провину і стати на шлях виправлення. Так, уже кілька разів нам писав Спартак К. з м. Суми.

„Дуже відчий вам за лист і газету, – пише він. – Іх читають усі наші хлопці. Переїбувачі у місцях позбавлення волі, я все обмірював і дійшов висновку, що повинен понести покарання за свою провину, а коли невдовзі вийду на волю, то стану на правильний шлях, і

мене чекає багато цікавого й радісного. Ваша газета мені до вподоби. Маю бажання більше дізнатися про ромів, їхнє життя, культуру, віросповідання. Сам став реально дивитися на життя і вірити Господу Богу, який змінив мої погляди і спрямував мене на правильний шлях. Ваші статті в газеті дуже зацікавили мене. Я хотів би і надалі знайомитися з життям ромів через вашу новинку, а редакційним редакційщиком дякую, що не зневажували моїм проханням і відгукнулися. Всього вам найкращого“.

Спартак К.

Відкрито пам'ятник В'ячеславові Чорноволу

У Києві відбулося урочисте відкриття пам'ятника Герою України, котищному народному депутату України В'ячеславові Чорноволу, в якому взяли участь керівництво країни, рodium і однопартійці покійного. Під час відкриття Президент

України Віктор Ющенко, дружина В'ячеслава Чорновола Агата Пашко, лідер Народного руху України Борис Тарасюк та інші учасники церемонії поклали квіти до підніжжя пам'ятника.

Виступаючи перед присутніми, глава держави відзначив символічність того факту, що ця подія проходить напередодні Дня Незалежності України, за яку активно борався В'ячеслав Чорновол.

Характеризуючи нинішню ситуацію в країні, Президент зазначив: „Україна йде своєю дорогою, і за 15 років з періери, з колонії, стала в багатьох питаннях посправжньому незалежною, але нам сьогодні хочеться говорити і про духовну незалежність України, ми говоримо про помисли церкви, ми говоримо про те, як консолідувати націю, ми говоримо сьогодні про українську мову, не в тому значенні, що сьогодні

стан мовної політики пірший, ніж 15 років тому, але те, що відбувається – цього недостатньо для нашої нації. Нація вимагає більш рішучих кроків щодо затвердження цієї цінності, якою є мова і національна мовна політика. Ми не повинні забувати про це, і щодня про це піклуватися“.

Нагадаємо, В'ячеслав Чорновіл трагічно загинув під час ДТП 25 березня 1999 року, напередодні президентських виборів. Автомобіль Чорновола врівався в КамАЗ з причепом, який розвертався на дорозі.

Внаслідок аварії Чорновіл і його водій загинули на місці, прес-секретар лідера НРУ був госпіталізований з важкими травмами.

Соратники Чорновола вважають його загибелю політичним убивством.

снує багато засобів донесення ваше повідомлення і зміст роботи до влади і громадськості для досягнення вашої мети. Для цього завжди обираєте дії, які найкраще відповідають вашим потребам та місцевій обстановці. Кампанії та стратегії позасудового захисту часто складаються з різних дій, отже, у вас може з'явитися бажання розглянути різні напрями.

Ось кілька прикладів діяльності в рамках позасудового захисту.

Листи, які закликають до негайніх дій

Важливим інструментом позасудового захисту можуть стати

листи, які закликають до негайніх дій. Цей шлях – досить ефективний, адже він указує на порушення, слабкі місця в політиці або законодавстві, особливо, якщо в цих листах наголошується на змінах.

Якщо є проблема або порушення прав людини, які потребують негайній дії з боку офіційних осіб, не зайвим буде надіслати копії цих осіб або її керівництву, а також у засоби масової інформації, що забезпечить тиск і обнародування проблем. Залучені ЗМІ зазвичай розглядаються як стратегічне рішення, однак, може бути зайвим, якщо ви маєте намір, уперше читати, побудувати добри стосунки з тим чи іншим чиновником.

Відкриті листи

Такі листи, в основному, пишуться організацією чи коаліцією або можуть бути опубліковані в газеті чи журналі, нерідко в розділі „Думка“ або в редакційній рубриці.

Подібно листу, який закликає до негайніх дій, відкритий лист призначений здебільшого використовувати інформаційні чи освітні функції для громадськості. У випадку, коли лист закликає до негайніх дій, засоби масової інформації можуть процитувати найважливіше з нього або використати його як джерело інформації для історії, беручи до уваги, що відкриті листи надруковані повністю. Це корисно для демонстрації великих та політично важ-

ливих проблем та інформативності.

Кампанія з написання листа

Кампанія з написання листа може стати спільним інструментом позасудового захисту, якою вона добра запланована і проведена. Оскільки обсяг, як і якість листа, є важливим фактором, ця техніка найефективніша, якщо у вас є сильна підтримка або якщо ви працюєте в колії.

Листи можуть бути адресовані місцевим чиновникам, урядовим працівникам, редакторам новин, посольствам, або міжнародним організаціям. Ви можете попросити окремих осіб скласти їхні власні листи, які виказує зацікавленість щодо вашої проблем-

матики та тієї діяльності, яку розпочав би адресат, або ви можете запропонувати учасникам використати стандартну модель.

У даному типі діяльності є як сильні, так і слабкі сторони. Наприклад, однією з переваг є те, що кампанія з написання листа – ефективна демонстрація розуміння проблеми. Однак, адресат, до якого ви звертаетесь, може використовувати стандартні відповіді на листи, що не дуже добре. Одним із найкращих прикладів організації, яка зробила собі ім'я за допомогою кампанії з написання листів, – це Міжнародна Амністія, яка постійно використовує цю техніку як частину кампанії з позасудового захисту протягом усіх цих років.

Правозахисний центр

Діяльність у рамках позасудового захисту і технічні прийоми проведення кампанії

Гарно провели час

Шукарес наклам е врама

У нашому Запоріжжі проживає чимало ромів. Це — волохи, ловари, крими. Тут працює громадська організація „Девлеско шатри”, при якій діти ромів навчаються у недільній школі.

Цього літа церква „Девлікуне мануша” організувала дитячий табір, в якому тиждень відпочивали 60 ромських дітей. У таборі проводилися різноманітні цікаві заходи, ігри, беседи, розваги. Дітей смачно годували, вони співали, малювали, робили апляїш тощо.

Роман Волошинов, М.Запоріжжя.
На світлинах: У літньому таборі

Не дати розповсюдитися гемблінгу

Нещодавно в правозахисний центр „Романі Яг” звернулися голова Великоберезнянського ромульного-просвітнього товариства Іван Тирлак та юрист цієї ж організації Михайло Дьордяк з приводу ситуації, яка склалася в одній з ромських родин.

Молоді сім'ї з В.Березного отримала соціальну допомогу, яка віддається державою після народження дитини. Вона розрахована на придбання найнеобхіднішого для новонародженого. Глава сім'ї потайки взяв значну суму з цих коштів і пішов у місто нібито за продуктами. Купивши жку на мінімальну суму, він інші гроші (а їх залишалося ще чимало) молодій чоловік проіграв на ігрових автоматах, які нещодавно були встановлені в місті. Дружина поскаржилася на пра-вомірність цих дій голові ромської організації з проханням виплинути на чоловіка: адже цих грошей, які були виділені на дитину, вже не повернуті, а нових — не отримати. Отже, своїми діями молодий батько позбавив малюка найнеобхіднішого.

Цей факт ми взяли як один із прикладів ситуації, яка повторюється у багатьох ромських сім'ях досить часто.

За ключовими словами

„Гральний бізнес” у інформаційно-правовій базі „Ліга”, яку можна знайти в Інтернеті, редакція віддало 100 нормативно-правових актів, які регламентують порядок грального бізнесу. Проте вони не дають чіткого формування правил встановлення ігрових автоматів. Це свідчить про недосконалість вітчизняного законодавства щодо цього бізнесу.

На Закарпатті (а, певно, і в інших областях України) з нового року спрінти ділки, які розуміють, що на цьому можна зірвати чималенький куш, почали масово встановлювати ігрові автомати. Так звана „П'ятірочка” встановлюється в місцях найбільшого сккуплення людей — на вокзалах, автобусних зупинках, ринках, у

Найстарша ромка селища розповідає...

Майпурі ромні андо ғав пгнел...

Лідія Андріївна Кузьменко з сином Георгієм, невісткою, онуками та правнуками.

Лідія Андріївна Кузьменко — найстаріша і найшанованіша ромка в смт Остер Чернігівської області. За свою життя вона побачила багато горя і страждань, пов’язаних з добенім і воєнним часом. Коли почалася війна, їй було вісім років, і вона дуже чітко пам’ятє всі страшні епізоди свого життя — як німці забрали з хати діда та брата й розстріляли їх на вулиці, як потім двох дівчинок та малечі ховалися в болоті, куди німці не ризикували потягтися, і че багато чого.

Згадує Лідія Андріївна, як фашисти намагалися забрати батька з собою на роботу, але він категорично відмовився, за що от-

римав постріл у ногу. В ії мами забрали сережки та обручки. Все цінне, що було в хаті, окупанти також забрали з собою.

— Роми, незважаючи на той важкий час, були дружнimi: допомагали один одному як могли, хвивлювалися за всіх, діллися останньою крихтою хліба і були набагато поряднішими, ніж деякі зараз, — каже Лідія Андріївна.

З великою обра-

зою старенька раз-

Пенсіонерка Лідія Василівна Данилко привчає онуків-школярів до дорослого життя.

Ще одна проблема. На автоматах установлена обов’язкова таблиця: „Дітям до 18 років грati забороняється”. Однак хіба автомат розрізняє дитячу руку від дорослої, яка вкідає гроші? Мало того, деякі діти бігають від автомата, заглядають під низ, вишукуючи монети, які заточилися і, знайшовши, відразу же починають грati.

З’явилася навіть два терміни для цього виду залежності — лудоменія та гемблінг. І якщо перший означає просто невротичний стан, коли за бажанням людина може контролювати себе і відірватися від гри, то другий — це яскраво виражений хворобливий стан, який характеризується вже певними клінічними ознаками і потребує лікування. Люди, які страждають на гемблінг, уже не контролюють свою поведінку і дуже часто чинять кримінальні протиправні дії. Вважається, що 6% жіночої азартній агресивніші за чоловіків і єм важче припинити грati.

Напрошується висновок: в Україні поширюється масова хвороба на азартні гри на відміну від Росії, яка вже намагається лікувати таких людей. Цій темі нещодавно навіть була присвячена міжнародна конференція „Ігрова залежність”, в якій взяли участь і українські спеціалісти. Можливо, вони забуть тривогу з цього приводу, щоб не допустити азартної епідемії, яка виноситиме з не дуже забезпечених сімей останні гроші.

Олена Бойко

2 СЕРПНЯ – МІЖНАРОДНИЙ ДЕНЬ РОМСЬКОГО ГОЛОКОСТУ

Доля людини

Вунджиря манушані

Xочу розповісти про одну з ромських сімей з Харківщини. Цікава її доля, цікава її минула. Прочитайте що розповідь самі.

Raissa Mikolaivna Ganzenkiv народилася в 1938 році в середньої ромській сім'ї у м. Лозова Харківської області. В родині було шестеро дітей, Раїса – наймолодша. До війни 1941 року сім'я Ганзенків мешкала в цьому ж місті, працювала в знаменитому ромському колгоспі ім. Дмитрова. Батько Раїса Миколаївні – Микола Васильович, 1905 р.н., був одним із його засновників та працював заступником голови колгоспу.

Raissa Mikolaivna мала трох братів і двох сестер. Старший брат – Петро, 1918 р.н., закінчив Київське артилірійське Михайлівське училище. Михайлів, 1921 р.н., був бухгалтером ромського колгоспу. Брат Іван, 1927 р.н., також працював у колгоспі.

Коли розпочалася Велика Вітчизняна війна, чоловіки сім'ї Ганзенків пішли на фронт.

Матері Раїси Миколаївні було тяжко жити. Раїсі виповнилося лише три роки. Коли німці прийшли в Лозову (1942 рік), її сестру, вісімнадцятирічну Марію, німці в ешелоні з багатьма іншими дівчатами відправили в Німеччину. Після того, як радянські війська візволили там полонених, Марія повернулася у рідну країну. Після війни Раїса бачила Марію лише двічі: сестра одружилася з азербайджанцем і живе в м. Білокані, що в Азербайджані.

Аби прогодувати дітей в роки війни, мама Раїса Миколаївні

ховала від німців у ямі корову, таким чином малеча й вижила Сім'я Ганзенків підтримувала інші ромські та неромські родини, ділалася останнім.

1943 року, через поранення, брат Михайло тимчасово повернувся до матері в Лозову. Приїхав і брат Петро, який ледве відрався з бойовим товарищем з німецького оточення.

У Лозовій німців тоді не було.

Петро почав працювати у колгоспі. Потім у місто знову вступили вороги. Братів Ганзенків та ще дев'ятьох осіб фашисти одразу забрали. Старша сестра Раїса – Любов Миколаївна та дружина Петра – Марія Миколаївна, які були зв'язані з підпіллям й були активними учасниками супротиву німецько-фашистського режиму, вночі звільнили полонених. (за що жінки й мають посвідчення учасників Великої Вітчизняної війни).

Невдовзі після цього німцям донесли, що полонених звільнено, вони підпалили хату Ганзенків, у якій перебували Раїса, її мама та сестра Любов з трирічною дитиною на руках. Жінки та дити вистрибуни через вікна з палаючою оселі, яка за кілька хвилин згоріла до тла. Тієї ж нічом сім'я Ганзенків утекла з Лозової, спіdom за братами, в Яготинський район, в село Сулимівка. По дорозі жінки з дітьми неодноразово нахоплювали на німців, які їх лякали розстрілом, погрожували, але всіх же таки дісталися Сулимівки, де Ганзенків прожили до 1950 року. Батько Раїса, повернувшись додому, працював у кузні. Брати Іван та Петро були військовими і продовжували слугити.

У 1951 році сім'я знову повернулася в Лозову. Раїса закінчила 5 класи. Через кілька років одружилася з однофамільцем Віталієм Петровичем і вийшла в Росію. Подружжя жило в Тульській області у м. Вузлові, життя свого не мало. Чоловік Раїси Миколаївни працював на шахтах. Жінка було тяжче влаштуватися на роботу в 16 років, не маючи спеціальності. Тому в кінці 50-х років подружжя повернулося в Україну і оселилося в Черкаській області на стм Драбово.

Поставлений пам'ятний знак, по-видомів священик Костянтинівського округу Української православної церкви (у підпорядкуванні Московського патріархату) протоієрей Личук.

За його словами, укінний хрест, який зараз стоїть приблизно за 200 м від місця падіння літака, поставлений тимчасово, осіклики на самому місці катастрофи ще проводиться пошукові роботи і розслідування.

“Цей хрест буде перенесений на місце падіння літака”, – сказав протоієрей.

Він також зазначив, що вже оголошено конкурс на проект пам'ятного знака.

Протоієрей назвав місце падіння літака “святым місцем, оскільки тут загинули люди”.

До дерев'яного хреста з написом “Донбас тужить” родичі загиблих принесли квіти, безліч дитячих іграшок, фотографії і особистих речей.

Протоієрей відзначив, що родичі загиблих “трималися в скорботі, не було панічних вчинків”.

Катастрофа літака Ту-154 авіакомпанії “Пулково”, який виникнув рейс Анапа – Санкт-Петербург, сталася 22 серпня за 45 км на північ від Донецька. На борту літака перебуvalо 160 пасажирів, у тому числі 45 дітей та підлітків, і 10 членів екіпажу. Всі вони загинули.

До Донецька з Санкт-Петербурга прибули близько 100 родичів загиблих.

ІНТЕРВ'Ю

Два дні в «Хітроу»

Дуй дудівса андо «Хітроу»

■ Ненсі Джордано, яка проживає у місті Санта-Барбара (штат Каліфорнія), перебуває в Ужгороді, в гостях у Гаї Вернер, волонтерки Корпусу миру (інформацію про це читайте в „Романі Яг“ №6 (133)).

Пані Джордано пережила два жахливі дні, пов’язані з викриттям і попередженням терористичних актів у американських авіакомпаніях. Ми попросили Ненсі Джордано розповісти нашим читачам про ті події.

— Оскільки я ніколи ще не була в Україні і це – взагалі один із перших моїх візитів до Європи, то я прийняла запрошення від моєї кузини Гаї Вернер завітати до неї в гості в Закарпаття.

У ході підготовки до цієї поїздки ми склали план місця, які я відвідаю під час свого візиту. В цій план входили Віден та Будапешт, про які Гаї завжді заполено писала мені в своїх листах. Тому я взяла квитки на авіарейс через Лондон, з якого літак, через дві години відправлявся у Віден, де Гаї мене мала зустріти. Це було дуже зручно.

Одомінні тридцять ранку, коли наш літак приземлився в аеропорті „Хітроу“ в Лондоні, на наш подів, пасажирів цієї години не випускали з салону, мотивуючи це тим, що немає автобусів, які мали підвезти нас до аеровокзалу. Через годину ми вийшли з літака, але автобус так і не було, і ми пішки, з ручним баగажем, відрахувалися до терміналів. Лише тоді я почала трохи бентежитися, осількі вже підходив термін реєстрації на другий літак – рейсом „Лондон–Віден“.

У величезній залі аеропорту „Хітроу“ нас зібралося кілька тисяч – з різних рейсів і літаків, але, в основному, американських авіакомпаній. Офіційних оголошень про те, чому і для чого нас зібрали, не було. Натомість ширивися чутки, що затримання літаків пов’язані з терористами.

Через деякий час було повідомлено, що всі пасажири, які перебувають в залі аеропорту „Хітроу“, повинні переєхувати свої квитки на інші рейси.

Я простояла п’ять або шість годин у черзі, як інші пасажири, аби отримати новий квиток до Відня. Рейс мав відбутися лише наступного дня, а 19 години. Інформація про все, що відбувається, була відсутня, лише роздавали безкоштовно маленькі пляшечки з питною водою. Проте ніхто не панікував. Але ми помітили, що серед пасажирів з’явилася багато поліцейських при повній амуніці, тому всі розуміли, що називається серйозне.

Мені пощастило в тому, що у цьому натовпі я випадково познакомилася з групою німців американського походження, які теж приїхали до Європи. Серед них був молодий хлопець Джеремі, який допоміг мені отримати свій баగаж. Постал питання: де переночувати і перебути півтора дні? Адже керівництво аеропорту не запропонували пасажирам ні готель, ні інші, мотивуючи, що своєї вини у цих подій

Гаї Вернер, Ненсі Джордано.

як вони не вічають.

Готелі навколо „Хітроу“ вміть піднімати ціни на проживання – від 200 до 400 доларів за одну ніч.

Влаштуватися у дешевий готель (100 доларів на добу) мені допомогли саме мої нові друзі, з якими я стояла в черзі. Ми пішки з баражем дісталися міського автобуса, який був двоярусним, забралася з важкими чемоданами на другий поверх, а потім ще одну мілю знову ішли пішки...

Одна з жінок цієї німецької групи дозволила мені скористатися її мобільним телефоном, щоб „скинути“ кілька „есемесок“. Гаї, яка вже чекала на мене у Відні.

Наступного дня, о 12 годині, я повинна була звільнити номер, що й зробила, після чого сіла на міський автобус і поїхала заздалегідь в аеропорт.

Проте дістатися аеровокзалу „Хітроу“ було неможливо, осількі поліцейські зупиняли всі автобуси і висаджували пасажирів у спеціально відведеніх місцях біля дороги. Добре хоча б, що не було тієї спеки, яка тривала в Лондоні напередодні днівогодній час, а ішов невеличкий дощик.

Запускати пасажирів з квитками у пріміщення аеропорту розпочали через три години. Ми повинні були весь ручний баగаж, відправилися до терміналів. Лише тоді я почала трохи бентежитися, осількі вже підходив термін реєстрації на другий літак – рейсом „Лондон–Віден“.

Запускати пасажирів з квитками у пріміщення аеропорту розпочали через три години. Ми повинні були весь ручний баగаж, відправилися до терміналів. Лише тоді я почала трохи бентежитися, осількі вже підходив термін реєстрації на другий літак – рейсом „Лондон–Віден“.

Гаї отримала мої СМС лише по прибулі у Віден, дуже передхвилювалася за мене. Через нестачу часу ми повинні були скоротити наш маршрут у цьому прекрасному австрійському місті. Після Відня поїхали до Будапешта, де могли вже повною мірою насолодитися красою древньої столиці Угорщини.

Ось уже кілька днів, як я передбываю в Ужгороді. Мені дуже подобається старовинний центр вашого міста, філармонія, набережна Незалежності, етнографічний музей просто неба, в якому найбільша вразила дерев'яна Шелестівська церква XVII століття. Подібно я бачила лише у північній Росії.

Отака історія моєї поїздки до України.

А читая газети „Романі Яг“ (як і собі) бажаю, щоб усі національності були безпечні і ніколи з літаками як українських, так і інших авіакомпаній не траплялося авіакатастроф.

Ева Сюрет

РОМ-ПРЕС

поставлений пам'ятний знак, по-видомів священик Костянтинівського округу Української православної церкви (у підпорядкуванні Московського патріархату) протоієрей Личук.

За його словами, укінний хрест, який зараз стоїть приблизно за 200 м від місця падіння літака, поставлений тимчасово, осіклики на самому місці катастрофи ще проводиться пошукові роботи і розслідування.

“Цей хрест буде перенесений на місце падіння літака”, – сказав протоієрей.

Він також зазначив, що вже оголослено конкурс на проект пам'ятного знака.

Протоієрей назвав місце падіння літака “святым місцем, оскільки тут загинули люди”.

До дерев'яного хреста з написом “Донбас тужить” родичі загиблих принесли квіти, безліч дитячих іграшок, фотографії і особистих речей.

Протоієрей відзначив, що родичі загиблих “трималися в скорботі, не було панічних вчинків”.

Катастрофа літака Ту-154 авіакомпанії “Пулково”, який виникнув рейс Анапа – Санкт-Петербург, сталася 22 серпня за 45 км на північ від Донецька. На борту літака перебуvalо 160 пасажирів, у тому числі 45 дітей та підлітків, і 10 членів екіпажу. Всі вони загинули.

Цей хрест буде перенесений на місце падіння літака”, – сказав протоієрей.

На місці авіакатастрофи російського літака біля села Суха Балка Донецької області буде

Про ромську школу знають і в Києві

Пала амарі школа
джанен ві анде Києво

У новому, другому номері журналу українського товариства охорони пам'яток історії та культури „Відлуння віків” опублікований і матеріал Людмили Кудрявської „Книга про спадщину Підкарпатської Русі”, яка видається за підтримки Ужгородської Спілки чеської культури Я.А.Коменського, Клубу Т.Г.Масарика в Ужгороді, Ужгородського товариства словаків та Закарпатського товариства охорони пам'яток.

У книзі „Подкарпатська Русь за годы 1919-1936”, яка передається вже вдруге, кілька абзаців присвячені Ужгородській ромській школі № 14, що незабаром відзначить своє 80-річчя. Це одна з найдавніших будівель, зведені є у 1927 році. Про це у статті „Ужгород – місто майбутнього”, вміщеної у збірнику, писав ще відомий історик Петро Петрович Сова.

У відгуку нашого автора ця думка продовжується і, зокрема, зазначається, що „будівля цієї школи згадується поряд із такими пам'ятками Ужгорода, як площа Масарика та Жатковича, Народний банк, набережна Рошковича, православний храм-пам'ятник, греко-католицький кафедральний собор, монастир о. Василя, синагога, резиденція губернатора Підкарпатської Русі, колишній жупанат та іншими”.

Журнал „Відлуння віків”, який пропагує історичну, культурну та архітектурну спадщину України, у другому номері знайомить читачів з Кримською організацією українського товариства охорони пам'яток, подіями часів австро-угорського панування XIX-XX

Симоно Пётро отпхэнэлл
Ісусастар
12. Тунчи халавдээ и пханглээ
коро пхурээл тай Иудеенгэрэ
бутярн лиле Иисусу и сханглээ.
13. Тай отпиджялдээ Лэ англал
Аннаст, саво сля Канафахкоро
пхуром, ай Канафа сля англунэ
рашаага тэ кодзва бэрш.

14. Када сля Канафа, саво под-
пхэндэ Иудеенди, со фээр екхэ
манушэсти тэ мэрэ пала всавэр-
эн.
15. Пала Иисусу джялас Симо-
но Пётро тай авэр сиклярно, саво
дженлас англунэ рашаага.
16. А Пётро ачила пэ гаса пала

вударэн. Тунчи авэр сиклярно,
саво джягнля аглунэ рашаага,
выджаха тай пхэндэ бутярнити,
сави прыдыхэллас пала вударэн,
тай владжялда Петро.
17. Тунчи бутярн, сави пры-
дыхэллас пада вударэн, пхэнэл
Петро: „Чи ти на екх сиклар-
нэндар Кадээл Манушэхкоро?”
Вов пхэнэл: „Нэт”.

18. Машкар кодээл рабуя тай
бутярнэ розліджялдэ яг колэст-
ти, со спышило, аченас тай та-
тэнэс. Пётро как ж ачелас лэн-
циар тай татэлэс.
19. А англунэ рашаага пхү-
чхенлас Иисусу пала Лэхкэрэн сикляр-
нэнтар Лэхкэрэн сикляримо.
20. Иисусу пхэнэл лэсти: „Мэ
вса, сар исин, пхэнавас люмлэти,

стт. у пам'ятках Прикарпаття, єдиним у державі приватним музеєм української ікони „Духовні скарби України”, історію виникнення українського фарфору, підземніми скарбами Кіївського „Арсеналу” тощо. Публікуються тут також дослідження про історію чумацтва на Звенигородчині, про походження козака Мамая і єще багато чого цікавого. Порушуються в журналі й проблеми, зокрема збереження унікальної історичної спадщини в містах України, яка останнім часом втрачається внаслідок занесеності старих будинків, а то й центрів (як у м.Ніжин), нових забудов та реконструкцій історичних місць (як у Києві) тощо.

А щодо ромської школи № 14 в Ужгороді – та честь і хвала тим, що цього літа виділив значні кошти на її капітальній ремонт і розпочав його. Це десь можливість зберегти історичну пам'ятку, відчутти її затишок діткам, які прийдуть 1 вересня у свою другу домівку і сидуть за парті.

Тамара Маковецька

Духовне пробудження

Роми завжди були віруючими. Вони приймали віру тієї держави, у якій проживали. На території України, в основному, були православними. Після розпаду радянської системи почали працювати різноманітні евангелістські громади. Про деякі з них, зокрема про церкву „Девлеско дром”, яка працює у м.Мерефа, ми неодноразово писали у нашій газеті. Подадемо інформацію про діяльність мережі ромських релігійних громад у різних містах України, якою з нами поділився черговий блогент „Мангімо”.

Кременчук

Брати Сергій Березовський та Сергій Прищепа займаються пропагандою серед місцевих ромів. Свою діяльність вони проводять безпосередньо у ромських сім'ях. А нещодавно провели богослужіння в одній із сімей.

Мерефа

У липні цього року недільна школа при церкви „Девлеско дром” взяла участь у фестивалі ромських самодіяльних колективів „Слобожанська підкова”, який проходив у Харкові. Виступ дитячого ансамблю з Мерефи, за відгуками глядачів, вразив своєю оригінальністю, а також засвідчило, що справжнє щастя ромська громада знайшла, тільки прийшовши до Бога.

Старобельськ

Нещодавно у м.Старобельську відбулася робоча зустріч ради

правління „Чачимо”, на якій обговорювалися шляхи подальшого розвитку міст, а також евангелізація серед ромів Старобельська, в якій взяли участь співробітники міст. Молитви потреби Старобельська: духовне пробудження місцевих ромів; участь місцевої церкви у розвитку ромського служіння; благословлення сім'ї Аршинникових, її утвердження у своєму покликанні.

Одеса

Брат Максим Джум наполегливо працює у ромських поселеннях „Палермо” і селищі Уставово, в основному з дітьми. Він просить молитися у своїх проповідях за такі потреби: благословлення евангелізації серед ромів Одеси, яка проходить у серпні; про створення групи служителів; про катята тих, про кого протягом багатьох років здійснюються молитви; про організацію служби у зимовий період і придбання прищення для богослужіння.

Біла Церква

Місцева церква „Будинок Евангелія” розташований поблизу поселення ромів. Пастор церкви Сергій Лазаренко просить молитися за те, щоб у церкві почало розвиватися ромське служіння і щоб Бог допоміг вибрати лідера цього служіння, який би міг благовістити серед ромів.

Амвросіївка,

Донецька область

Сім'я Віктора і Ольги Підлісних, яка переїхала з Краснодона в

м.Амвросіївку, проводить благовісти серед ромської громади. Вони просять разом із сестрою Валентиною Чеботарьовою молитися за ромську сім'ю Хлищенків: Михайла (за звільнення від алкоголю і катята); Яноша та Марину (катята); Михайла і Таню (поновлення взаємовідносин із Богом і сім'єю); а також за духовне зростання Михайла, який звернувся до Бога.

У одному з недавніх випусків „Мангімо” була інформація про місіонерську поїздку в Закарпатську область. У новому випуску ділиться місія молитовими потребами братів і сестер Закарпатського регіону.

Брат Вільгельм Горват і сестра Есения Бурмек просять молитися за те, щоб Бог благословив їхні сім'ї, послав катята невіруючим близьким родичам.

Брат Микола Сурмай просить молитися за духовне зростання як його самого, так і церкви, до якої він належить.

Брат Фонтош Михайло просить молитися за духовне пробудження своєї церкви.

Брат Томаш Горват просить молитися, щоб Бог благословив становлення церкви.

Брат Марік Пуйда з Молдови, який тимчасово проживає на Закарпатті, просить молитися за пробудження молодівських ромів та згелення від цукрового дабету його семирічної доньки Марії.

каном, з королівською сім'єю з метою не допустити масового вивезення євреїв і ромів для знищенні у концтаборах.

Коли радянські війська вступили на територію Румунії, то Сафран відмовився співпрацювати зі створеним єврейським Демократичним комітетом, посилаючись на те, що це нібіт є комуністичним органом, який був бездільним у роки війни. У його мемуарах, які були опубліковані у 1987 році, він згадував про боротьбу євреїв у Румунії і „антіпатію, ворожість, упередження, з якими євреї стикалися”.

Мэ всавири врема сикляравас дэ синагога тай дэ храмо, тэ сти-
дэнэз Иудея, тай чераханэ нисо
на пхэнавас.

21. Со ту пхучех Ман? Пхуч
кодзэндар, савэ шунэнас, со Мэ
дэдуманэм”.

22. Кала Иисусо пхэнэл када, екх
бутярнэндар, савэ ачелас паш,
малавда Иисусо пав чямня тай
пхэнэл: “Сар ту дэдзумэх англунэ
рашаега?”

23. Иисусо пхэнэл лэсти: “Коли
Мэ со налече пхэндом, сикав, со
налече, а коли драго, пала со ту
Ман марэх?”

24. Тунчи Анна спханглэ Лэ тай
бичхалда Каифаста, англунэ ра-
шаетс.

25. Ай Симонъ Пётро ачелас
тай татэлэс. Тунчи пхэнэл лэсти:
“Ту на Лэхкэрэ сиклярнэндар?”
Вов отпхэндала тай пхэнэл: “Нэт”.

26. Екх англунэ рашаехкоро
рабо, пхжкоро кодзелости, касти
Пётро отчина да, пхэнэл: “Чи
на ту мэ дыкхлём Лэга дэ садо?”

27. Пётро упала отпхэндала, и
тунчи затиписила башно.

Переклад Миколи
Бурлуцького
та Олени Марчук

Євангеліє від Іоанна Свяного Бахтала Лав

– Повинен умерти! – вирішили члени Синедріону.

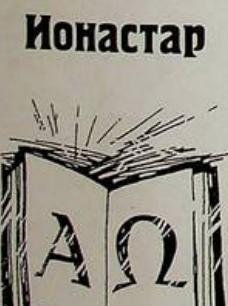
Таким чином, вирок саддукеїв було підведено під параграф про богозневагу. Винного належало побити камінами, але архієреська Рада не мала права стручавати будь-кого. Залишалося передати Ісуса до рук Пилата для суду за римськими законами. У цей час Петро не полишив двору. Але марно він сподівався залишитися в тіні: служник, що приходив до Гефсиманії із загоном, упізнав його.

– Чи не тебе я бачив у саду з Ним?

– Ти справді з оти, та мова твоя виявляє тебе: ти ж галілеянин? – підтвердили ті, що стояли поряд.

Жах охопив Симона. Він став присягатися, що „не знає цього Чоловіка!” У цю мить верхньою галереєю вели Ісуса. Його очі зустрілися з очима Кифи. Сором і біль вразили апостола. Леді стримуючи ридання, він вибіг на вулицю...

Олександр Мень, „Син людський”, Львів,
Монастир монахів студійського уставу,
видавничий відділ „Свічадо”, 1994, ст.163.

Симоно Пётро отпхэнэлл
Ісусастар
12. Тунчи халавдээ и пханглээ
коро пхурээл тай Иудеенгэрэ
бутярн лиле Иисусу и сханглээ.
13. Тай отпиджялдээ Лэ англал
Аннаст, саво сля Канафахкоро
пхуром, ай Канафа сля англунэ
рашаага тэ кодзва бэрш.

*Пораці від Ради
Драбаріне клаїтаре Рада*
з 30 серпня по 13 вересня

Овен – закінчується літо. Хоч наостанку залишилося тільки для відпочинку. Відомо, що енергійним та роботячим Овнам краще працювати, ніж лежати на дивані з книжкою в руках, проте відпочинок можна й активно: риболовля, плавання в річі чи басейн, збирання грибів... Стосується цього – в нормі, проблем у бічесі чи на службі не передбачається.

Тельце – «земні» знаки твердо стоять ногами на землі. Та радімо вам трохи поміряти, а ще більше сплукаватися з друзями, рідною: це може підштовхнути вас до нових планів і нових дій. Здоров'я не підваде, адже у вашому характері дбати про нього постійно, а не лише тоді, коли «грене грим».

Близнюкі – постараєтесь не роздвоюватися, хоча цей характерно для вас. Якщо кохаєте – кохайте одну людину, якщо працюєте – всі сили вкладіть в роботу, якщо відпочиваєте – не розлопошуйте свій час на дрібниці, а віддаєтесь своєму основному хобі. Це збереже вам час, здоров'я і побагув людей і неабияк підніме настрій.

Рак – приділіть у ці два тижні особливу увагу своїм родинам! Радійте, якщо до вас несподівано прийде далекі родичі чи друзі заклопотаним! Ракам не часто вдається когось навидати, до когось завітати, а тим більше зібраťтися вдалку позаду. Від придбання нового майна утримайтесь – час для цього ще не настав.

Лев – поїздки, ремонти, квартири, переобладнання майстерні – все це ваш улюбленний спосіб життя, яке виразу навколо вас, як смір. Спробуйте зупинитися на хоч на тиждені – приділіть увагу своєму здоров'ю, займайтесь самовдосконаленням, напишіть листи друзям... Не женьтесь на прибутих – вони самі знайдуть вас.

Діва – вітаю з днем народження! Чекайте на чудові вітання і гарні подарунки, які суттєво попішають вам настрій і самопочуття. А ще – до вас, наречені, «прилетить» дуже пріємна звістка здалеку – ви її заслужили довгими чеканнями і сподіваннями. Здивують вас і родичі й друзі своєю увагою і душевним теплом. Здоров'я не підваде. Подумайте більше про дітей-школярів – вони знову слизи на парті.

ТЕРЕЗИ – хоча ви завжди все зважуєте на своїх «терезак», та у ці дні будьте особливо обережні: можливий обман з боку якихось ділків чи при купівлі-продажу. Зачекайте місяць, а після того вже властивіть свої сприятливі обходи. Настав час приділити що-найбільше уваги власному здоров'ю та здоров'ю своїх близьких. Не бажана зміна партнерів у бізнесі чи особистому житті.

Скорпіон – не картаєте себе за необережний вчинок – від цього никто не гарантований. Подумайте, як цього разу можна змінити обстановку в квартирі – адже це ваше улюблене заняття: перевільнення плитки, наклеювання нових шпалер тощо. Бізнес чи служба йтимута своїм звичаем.

Стрілець – ви кохаєте, і вас кохають – суцільна гармонія життя! Не зліпуйте все необережним словом чи винком. Дуже відмін може бути придбання нового майна – автомобілем, меблевого «куточка» чи хоча б нового пальто. Зі здоров'ям великих проблем не буде, якщо ви не захочете раптово стати «моржем».

Козеріг – літо ви провели гарно, спілкувались вже і про плані на новий рік, адже ви не з тих, хто готує взимку віз, а візку – сани... Радімо добре харчуваєтися, особливо приділіть увагу вітамінів іжі. У особистому житті – все дуже добре.

Водолій – якщо пleteте воду, то лійте її на свій млин! Чого вам не вистачає, то це річності в своїх діях – від цього потерплють ваш бізнес, особисті стосункі та житейські справи. Економіти не варто, адже ви заробили добре, і можна сміливо витрачати гроші – на себе, родичів та коханих. Однак спокуту радимо видати всі борги – спокійніше буде душі та і спатиметься краще...

Риби – парасолька Рибці, як відомо, не потребна, та обережність все-таки не завадить: не вітруйтеся в чужі справи і не вістрявайте в сумніви афери. Натомість краще подбайте про себе – час трохи перепочинти як від роботи, так і від зайнай метушні. Зі здоров'ям усе гаразд. Діти, онуки й друзі вас ціло люблять. Ваша допомога якраз ім заявюю не буде.

РОМАНІЯ
Газета Закарпатського ромульського
культурно-просвітнього товариства
Реєстраційне свідоцтво серія КВ №5877 від 20.02.2002 р.
Газета виходить за підтримки Європейської комісії
та Інституту Відритого Суспільства (м. Будапешт)

Шеф-редактор
Редактор

Аладар АДАМ
Евгенія НАВРОЦЬКА

Редакція не заважає поділів позиції авторів. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправляти мову і скорочувати матеріали.

Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з писемним зразком на "Романія"!

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: 88000, м. Ужгород, вул. Дунаєвського, 18,
телефон: (0312) 61-39-56.
E-mail: ry@mail.uzhgorod.ua
http://www.romaniyaz.ug.ua

Віддруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська, 13.
Умовн. друк. арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. № 1542.

НА ДОПОМОГУ РОМСЬКИМ НЕДІЛЬНИМ ШКОЛАМ

Мені один, а тобі решта

Якось цар прогулювався містом. Коли бачить: учні виїгли зі школи. «Треба, – подумав він, – поговорити з котримось з них». Підкликав він одного хлопчика до себе і став розпитувати його. А коли хлопець відповів на всі його запитання, цар дістав з кишені золотий дукат і простягнув йому. Але хлопець відмовився його брати.

– Чому ти відмовляєшся від моего подарунка? – Запитав здивований цар.

– Бо мама ще подумає, що я його десь украв!

– А ти візьми дукат і скажи матери, що його тобі подарував цар.

Та хлопчик на відповідь:

– Ні, не візьму, мати скаже: «Якби цар хотів щось подарувати, він би дав тобі більше!»

Цар засміявся, набрав повну жмено дукатів і дав хлопцеві та сказав прийти до палацу, бо хоче дати йому ще багатший подарунок. У призначений час прийшов хлопчина до палацу, а там вартовий не пропускає його. Як не просив його хлопець – той і слухати не хоче. Нарешті вартовий каже:

– Ну, гаразд, пропущу. Але ти поділишся зі мною подарунками, які цар тобі даст.

– Згодна, – відповів хлопець. – Мені один, а тобі решта.

Коли вартовий почув таке, то ще й провів його до царських покоїв. Прийшов хлопець до царя, а той його питав, що подарувати йому. Хлопчина попросив що ударів палицею по п'ятах. Цар здивувався з такого прохання й спробував відмовити його, але хлопець затянувся на своєму: тільки сто ударів – і все. Нічого не відшів. Цар звелів слугам принести палици. Тоді парубок і каже йому:

– Світлий царю! Зволі відкрити мене один раз, а останній дев'яносто дев'ять ударів віддай вартовому, який стоїть на брамі перед палацом. Бо я йому, щоб він пропустив мене до тебе, пообіцяв, що собі візьму лише один твій подарунок, а решту йому віддам. Свого слова я повинен дотримати.

Цар вислушав хлопчуна, вартового наказав покарати й звільнити зі служби, а хлопця взяв до себе, вивчив і зробив своїм першим міністром.

Манге єкг, ай туке саворо

Варесар о край (тагар) джалас андо фово. Кана дикгел: е школяра нашен анда школа. «Тробуй, – гінди вов, – те вакерав варекаса анде ленд». Акгардас ке песте єкг чаговорес ай лас те пучел лестар. Кана о чагво пгендас со кодо с о край лестар пучелас, о край лас аврі анда посоті єкг галбено дукато ай лестар.

– Состар ту отпгнес тут ле презентостар? – пгучел о край.

– Е мама шай гінди, со ме чордем лес!

– Ай ту ле о дукато ай пгендас тійра дякє, со туке кердас презенто о край.

Ай о чагво пгендас лескес каде:

– На, чи лав, е дай пгендас: «Те камлобі варесар во презенто тут те дел, вов бі дино туке май бутедер!»

Край асал, лас анда посоті бурнік дукатара ай дина е чагаске ай пгендас ас манде анде муро кгер, ке камав туке та дав май барвало презенто. Авілас о чагво край. Ай о кетана чи мекел лес андре. О чагво зоралес лес мангалес та мукел лес край – о кетана чи камелас лес ту шунел. Атунчи о кетана пгендел:

– Но мішто мекав тут. Атунчи ту алосарес ві пре манде о презенто, саво о край тут дела.

– Мішто, – пгендас о чагво. – Манге єкг, ай туке саворо.

Кана шундас о кетана, вов лес інгердас о край. Пашилас о край, ай вов пгучел лестар, саво презенто та керав туке. О чагво пгендас шел малав ман ровляється па піндре. О край мушайлас со мангел е краєстар. О край мангал лес мангл кавер варесар; на фері шел ровляється па малавен – ай гата. Но мусай со та керес та вов мангал. О край пгендел та кетане гнен анен о ровлі. Атунчи о чагво пгендел та краєске.

– Баро раг край! Мангав тут мек малавен ман фері йоквар, ай е кавер ейнявардеш ейня малавіне пе та кетанеске саво торьдоль андо вудар пала тійро кгер. Ке же лескес дем ворбда та вов ман мукел ке туте. Атунчи вов мангл мандар ві лес та дав май бут сар долаш презенто. Андо кодо мес лескес пгендем та манге ачавана. Ме муро лав інкрав.

О край шундас о чагвес, ай ле кетанас мішто марде ай шудас аврі анда буті, ай ле чагвес лас ке песте пре буті стярдас лес аврі ай кердас лес англую міністроксе.

Переклад Аладара Адама

РОМАНІЯ ХАБЕННА

Печінка з яблуками

Печінку вимочити в молоці або воді, зняти пілку, нащипувати солонину, скропити лимоном або оцтом і залишити на 1 годину. Відтак підсмажити на маслі на великому вогні до рум'яного кольору, посолити. Потерти на терці 1-2 яблука і додати до печінки. Тушкувати недовго, пильнуючи, щоб яблука не пригоріли. Яблука можна посипати цукром.

Бувко пгабенца

Бувко товес андо тут вай андо пай, цірдес тейле е морни, пгдеряес балевасеса, опрал шорес цітрана вай шут ай мек тердьоль єкг часо. Пала кодо пекес про чил пре барі яг та авел колоро, лондярес. Рандавес пре терка 1-2 пгабай ай шувес бо бувко. Пекес на бут, гой та пгаба тена пгабон. Пре пгаба шай шорес цукро.

